182

Q. D. B. V.

DE

DIFFERENTIA MEDICI ET PRACTICI MEDICINÆ,

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
DOMINO CAROLO,
BORUSSIÆ PRINCIPE, MARCHIONE BRANDENBURGICO, RELIQUA,

PRÆSIDE
FRIDERICO HOFFMANNO,
COLLEGII MEDICI h. t. DECANO,

PRO DOCTORIS GRADU,

publice disputabit,
PHILIPP. WILHELM. WILMERDING,
BRUNSVICENSIS.
Ad diem Aprilis, M DCC XVI.
H. L. Q. C.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,
Typis CHRISTIANI HENCKELII, Acad. Typogr.

medicina ſit ars, quod in illa obſervationes dentur, quod nova inveniantur & obſcura detegantur ; viles autem, medicinæ ignaros & inexpertos & quorum res medendi per fortunam gubernentur, denominat. Non inepte divinus noſter Auctor fortunam certitudini opponit; nam *libr. de loc. in hom.* hanc rem dilucide hunc in modum §. *58.* explicat : *conſtans ac firma eſt optima medicina & doctrinæ optimè in ea compoſitæ & fortuna non eget, nam fortuna ſui juris eſt & nullius imperio ſubeſt, neque ex voto ad ipſam pervenimus : ſcientia vero imperat & cogit facere & ipſam feliciter aſſequi facile eſt, ſi quis ſciens ea uti velit. Nam ſi medicamenta clara ſunt & manifeſta, non expectant fortunam ad ſanandos morbos.* Et hæc eſt ratio, quare idem auctor *l. c. de vet. med.* §. *2.* ita concludat : *quapropter non ego cenſeo, medicinam inani fundamento indigere velut ea, quæ ſunt obſcura & dubia*, ex quibus omnibus intelligitur, vero medico pleraque, ſi non omnia, in arte noſtra eſſe firma, certa; vili vero & minus præſtanti medico omnia dubia, fallacia, inexperta : neque ipſum aliquid invenire vel ſolidas obſervationes concinnare poſſe, ſed omnes ejus curationes fortuna egere.

§. II.

Enimvero, tametſi res ſit clarisſima & omnibus manifeſta, dari etiam in arte noſtra ſalutari, ſicuti in ceteris artibus, præſtantia ac utilitate longe inferioribus, artifices multum inter ſe differentes & ſcientia & judicii acrimonia ſuperiores : attamen non ſatis demirandum eſt, quod mortalium genus nunquam in aliis artis operibus tam levis ingenii, ignorantes, quin imò nefandos homines & ad nocendum faciles ac promtos admittat, quam

quam in medicina, quæ ex concordi ſententia reliquas artes longisſime exſuperat, eo, quod pretioſisſimam vitam ac ſanitatem reſpiciat. Etenim in illiberalibus artibus optimos artifices à minus præſtantibus homines facile diſtinguunt, &, ne detrimentum adferatur, ſibi cavent; in artium vero excellentisſima & difficillima minus cautè ſe gerunt, ſed cuicunque etiam medicum profeſſo ſtatim credunt ac fidunt & pretioſisſimum vitæ ac ſanitatis theſaurum ipſis curandum committunt. Et quamvis impuri & peſſimi illi hominum neſciant, quid ſit medicina, quid faciendum vel omittendum ſit, imo audacter multos trucident: nihilominus illi, quibus reſiſtendi hiſce malis poteſtas eſſet, hanc publicam calamitatem, hanc peſtem hominum, hæc ſcelera libere & impune ferunt, eo maxime, quod, uti *Hippocr. Lib. de lege* ſcribit, nulla pœna imperitis in rebus publicis ſtatuta ſit, præterquam ignominiæ. At vero videtur hæc ſumma miſeria & cæcitas generi humano, inter alia, pœnæ loco a juſtisſimo numine reſervata.

§. III.

Verum enimvero, quum hæc omnia ſint veriſſima, ut nulla egeant dubitatione; hinc quoque minime jam noſtri erit inſtituti hanc rem, quæ omnibus in confeſſo eſt, operoſius hoc loco exſequi; ſed hæc maxime meditationis noſtræ ſumma & tractationis ſcopus erit, ut non cum miſeris agyrtis & empiricis rem habere velimus, ſed cum doctis, qui medici famam & nomen habent, re vero & opere non ſunt. Ingens enim diſcrimen eſſe ſtatuimus inter excellentem medicum & inter eum, qui medicinam facit vel exercet, licet non ſit

prorſus rudis vel indoctus. Sicuti enim negari nunquam poteſt, in reliquis profeſſionibus ac ſcientiis ingens diſcrimen animadverti: ita etiam in medicina illud obſervari non alienum videbitur. Neque enim omnes, qui ſacrum DEI verbum coram coetu hominum profitentur vel explicant & viam ad æternam ſalutem monſtrare poſſunt, ſtatim præſtantium Theologorum numero accenſentur: neque omnes, qui cauſas in foro agunt vel innocentes defendunt, ſtatim Jure conſultorum nomen ſibi vindicare poſſunt. Neque qui mathematica agunt, agros vel turres excelſas dimetiuntur, aut ædificia exſtruere noverunt, mathematici ſtatim ſalutandi ſunt. Pari modo ſeſe res habet cum medicina, ubi non omnes, qui per vicos & urbes obambulando ſe fatigant, & morborum curationibus præſunt, ſtatim medici titulum promerentur. Quapropter ab inſtituti noſtri ratione & utilitate ſcopi non alienum erit, hoc loco clariſſime evincere, quænam ad veri medici nomen obtinendum requirantur, & quam pauci ex iis, qui pro medicis habentur, hoc nomen tueri & ſibi vindicare poſſint. Teſtor tamen hic ſolenniſſime me hac tractatione nemini velle eſſe injurium, nec medicorum ordinem aliorum contemtui vel opprobrio exponere. Neque illud aſſerere propoſiti mei eſt, practicum non ſimul poſſe eſſe bonum medicum: ſed hæc eſt mens, hæc ſententia mea, quod, ut *Hippocrates in cit. loc.* affirmat, magna ſit medicorum differentia, quorum alii præſtantes, alii viles ſint, quos vulgari practicorum nomine inſignire allubeſcit.

§. IV.

§. IV.

Ut vero hæc differentia & res ipsa paulo clarior evadat, minus alienum, sed maxime consultum esse judico primo omnium, quid per medicum & quid per medicinæ practicum intelligamus, præmittere. Medicus itaque nobis est, qui recte de morbo, ejus caussis, eventu, nec non, quid noxium vel proficuum ad sanandum morbum & ad vitam & sanitatem tuendam sit, judicare potest: practicus vero est is, qui sine recto judicio, sine solida ratione & experientia firma morborum curationes molitur. Hæ definitiones non nominales, sed reales, perspicue medici officium & naturam medicinæ explicant atque declarant & a falso conceptu & fallaci empiria medicinam veram distinguunt. Quisque sanior medicus perfacile exinde intelligit, me in medico maxime acre judicium, cujus magna vis planeque divina in rebus cognoscendis & intelligendis est, requirere, ne quis boni rectique specie in ægri perniciem erret atque decipiatur. Multa enim, ut *Duretus in Lib. Hippocr. de humorib.* §. *5. pag. 13.* habet, præclare in medicina fieri & apparere videntur ac falso naturæ accepta feruntur, quæ sunt plane symptomatica & calamitosa nec judicium, quod experientiæ canon ac regula est, nisi a summis ingeniis, acerrimo studio doctrinaque optima, comparatur. Nam judicii maxima in medicina vis est, sed in quo difficultatis summa residet. Nam quicquid solidi medicus præstare debet vel potest, id certissime omne ad judicium est referendum, ut videlicet bene judicet de ægrotantis natura, de morbi indole, origine ac caussis, de symptomatum ratione

de

de remediorum activitate & postea ex hisce probe perspectis ac cognitis, quid faciendum vel omittendum, quid salubre vel insalubre sit, recte rursus judicet. Neque enim solum theoria medica, qua corporis sedis affectæ, causarumque morbi & virium remediorum cognitio continetur, medici eximium & plane singulare judicium expostulat; sed maxime praxis, quæ in remedia inveniendi eaque debito ordine, tempore, dosi, applicandi prudentia versatur, magnum judicium exigit. Quid enim aliud est methodus medendi specialis & individualis, quam, quid hoc vel illo in morbo salubre vel insalubre sit, rectum judicium proferre? Nam si unquam recte natura medicinæ tradita vel explicata fuit, certe a medicorum post *Hippocratem* principe, *Galeno libr. de præcognit. medic.* id factum est, dum medicinam salubrium & insalubrium scientiam definit. Quæ definitio, quo antiquior, eo minus nostris temporibus cognita est, & tamen optima. Summa enim universæ medicinæ est, scire quid ad sanitatem custodiendam, quid ad pellendos morbos huic vel illi corpori, hoc vel illo tempore salubre vel insalubre sit, ne medicus noceat, sed prosit. Igitur, quo quis solidiori judicio medico instructus est: eo ad medendum aptior existit. Quare *Thuanus*, historicorum sine exemplo maximus, de *Hollerio* pulcherrime scribit, *quod assidua meditatione acerrimum judicium ad medendum attulerit, ut deploratos morbos & ob festinationem ab aliis, per vicos vaga cursitatione mulos fatigantibus, minus cognitos, summa felicitate curaverit.*

§. V.

Quemadmodum vero nemo solidum de quadam re

re judicium proferre poteſt, niſi qui rei naturam probe perſpectam & exploratam habet: ita etiam medicus non ſolide, nec recte de morbi eventu, de medendi, methodo deque remediorum ſalubritate, ſive quid faciendum vel omittendum ſit, judicare poterit; niſi ægrotantis naturam plane perſpectam cognitamque habeat, niſi morbi cauſas veras inveſtigaverit, & vires remediorum, eorumque agendi modum perſpexerit. Nam, ut pulchre, more ſuo, *Celſus* ſcribit, cauſæ morbi inveſtigatio ejusque primordia & occaſio in affectionis & remediorum cognitionem deducunt ampliſſimam. Quia vero nec ullus medicorum in veram cauſarum morbi notitiam penetrare poterit, niſi qui corporis noſtri exquiſitam habeat cognitionem, & quomodo vita in ipſo celebretur ac ſanitas perficiatur & quomodo ad eam conſervandam cum elementatum alimenta, aliaque conferant ac ſtatum ſanum immutent, atque interitum corpori minentur: hinc facile patet, ſine accuratiori phyſicarum rerum per experimenta cognitione; ſine chymiæ, quæ corporum texturam ac vires nobis pandit; ſine anatomes, quæ ſtructuram, connexionem & uſum partium explicat; ſine mechanices, quæ motuum leges, tradit, quibus omnes operationes diriguntur, quæ fiunt a corporibus, exquiſitiore cognitione nullum firmum ac certum judicium circa rerum ſalubritatem & inſalubritatem, quibus auxiliari & ſuccurrere languenti corpori debet, in medico poſſe exiſtere. Ex quo conficitur, medicinam rem non tam facilem eſſe & quæ tam pauco annorum ſpatio addiſci poſſit ac vulgo quidem exiſtimatur.

§. VI.

Longe vero aliter de medicina practici sentiunt, qui, nudæ experientiæ inhærendo, curationes morborum moliuntur &, quamvis interdum rationes, cur hoc vel illud faciant vel facere debeant, adferant, minus tamen solidæ & veræ sunt, utpote quæ nec probari nec ex certis & perspicuis principiis clare & scientifice demonstrari possunt. Evenit quidem non raro, ut literarum non sint expertes, ut physicam etiam scientiam vel rem anatomicam ac pharmaceuticam intelligant & exactam herbarum quoque cognitionem possideant: nihilominus, cum hæc non ad causas morbi, ad vires remediorum applicent vel applicare didicerint; a vero medicinæ scopo aberrant & soli experientiæ fidendo mire fallunt & falluntur. Etenim eorum res in eo tantum agitur, ut, si prosperum remediorum effectum in certo morbo semel atque iterum notaverint, confestim, simili morbo occurrente, eadem remedia propinent; sinistro tamen & infelicissimo sæpius eventu. Rectissime enim, imo verissime magnus noster *Hippocrates* in primo statim *aphorismo Sect. I.* fallacem experientiam pronuntiat. Equidem experientia in se & sua natura minime fallax est, quia dexter vel sinister morbi eventus vel remediorum effectus, quod notatus fuerit, non fallit, attamen in eo & ob id fallax experientia dicitur, quod medicus nimis præcipitanter & incaute faustum vel infaustum, qui remedii usum consequitur, effectum, soli remedio adsignet; nam fallacia causæ, ut causæ, si ulla in disciplina, certe in medicina frequenter committitur, inque eo fundamentum omnis

empi-

empiricæ curationis requiescit. Siquidem ex hoc consequitur, quod omnis generis homines tam faciles ac promti sint in morbis ad remedium vel auxilium offerendum & commendandum, prorsus vt præcipitantiæ in judicando vitium corruptæ nostræ naturæ quasi adnatum videri debeat. Pauci enim sunt, qui de effectu & operatione remediorum recte possunt judicare, quia veris circumstantiis posthabitis, & neglecta morbi causa ac indole, neque ægrotantis natura perspecta, virtutem & certum effectum observatum confestim remedio adsignant, qui longe aliis causis sæpe debetur. Quid enim familiarius est, quam quod, si dolor aut febris, aut immoderatum profluvium, adsumto remedio, minuatur vel sistatur, visam protinus virtutem remediis inesse sibi persuasum habeant? inde fit, vt tantus numerus antifebrilium, antepilepticorum, anthypochondriacorum, alexipharmacorum, stomachicorum, antiphthisicorum & id genus plurium conficiatur atque celebretur, quæ tamen, alio tempore, in similibus morbis adhibita, spem medentum atque ægrotorum validissime eludunt. Ignorant enim hi miseri atque infelices homines, quod nunquam vires quædam effectrices absolute corporibus vel remediis inhæreant, sed omnes limitatæ conditionatæ & relativæ sint. Sicuti enim nullum corpus, ita & remedium nullum, suam vim atque efficaciam, nisi in alio, exserit, quo mutato, & ipsa virtus ac proprietas ut mutetur, necessarium est, nam vires & virium leges mutuis corporum actionibus & reactionibus & æstimari & detegi debent. Qua de causa rectissime a veteribus Philosophis pronuntiatum est,

corpora non tantum agere ſecundum ſphæram activitatis, ſed maxime receptivitatis: & ad edendum certum effectum non tantum agens, ſed & certam diſpoſitionem ſubjecti, ad recipiendam actionem idonei, concurrere debere. Quapropter, ſicuti nullæ res in ſe & ſua natura ſalubres vel inſalubres dici poſſunt, ita multo minus & alimenta vel medicamenta ſemper & omni tempore, in hoc vel illo morbo, ſalubrem vel inſalubrem effectum pollicentur. Atque adeo accidit, ut optimi ſucci cibi, qui ſanis vigorem dant, ægrotis detrimentum adferant. Aqua frigida, alias innocentiſſima, corpori, per motum fortiorem calefacto, ingeſta inſtar veneni jugulat. Cortex famigeratiſſimus chinæ in quibusdam funditus intermittentes, nulla ſubſequente noxa, exſtirpat, in aliis vero contumaciorem recidivam vel febre pejorem morbum adfert. Inter mercurialia mercurius dulcis innocentisſimus, luis venereæ virus in quibusdam potentisſime enervat, in aliis vero diuturnam & immedicabilem corpori noxam invehit. Venæ ſectio in continuis febribus, ipſoque variolarum morbo, ſumma aliquando eſt medicina, cum tamen in iisdem morbis necem attuliſſe non ſemel viſa fuerit. Idem medicamentum purgans, eadem doſi, ejusdem ætatis hominibus oblatum, quam diſſidentes operationes efficit? Ex hiſce perſpicuum evadit, virtutem & operationem non tam ex remedio, quam ex corporum diverſa conditione, quæ mirum inter ſe, ratione diſpoſitionis & motus partium ſolidarum ac fluidarum differunt, æſtimandam ac deducendam eſſe. Quare nihil in praxi frequentius occurrit, quam, quod alteri profuit, nocere, neque id tantum

valet

let de medicamentis, ſed & alimentis, quare non mirum eſt, medendi certis morbis viam ac methodum nunquam eandem & perpetuam eſſe, ſed ratione regionum & climatum, anni temporum vel tempeſtatum præcedentium ingentem in modum variare, adeò, ut qua methodo ante annum epidemicæ febres curatæ fuerunt, ea ſequenti anno mala ſit & minus proficua.

§. VII.

Ex hiſce omnibus miſeria & nuditas experientiæ medicæ clariſſime detegitur, quod infida & fallax admodum ſit, niſi acre medici judicium accedat, quod ex diligenti & attenta circumſtantiarum obſervatione & penſitatione, non ſine magno labore, remediorum vires tandem cognoſcit atque diſtingvit. Et in eo etiam verſatur totius medicinæ nervus ac cardo: nam corporum diverſitas valde difficilem artem noſtram & neceſſariam efficit & quod exiſtat evincit. Sapienter enim *Hippocrates* Libr. *de priſca medicina* ait: *Nemo ad medicinam inveſtigandam animum applicaturus fuiſſet, ſi eadem victus ratio, & ægris & ſanis accommodata eſſet* aut, ſi certa remedia morbis curandis idonea ſufficerent, ſicuti id vulgus medicorum exiſtimat. Nam profecto medicamenta & alimenta ad nocendum & necandum tam promta ac parata ſunt, quam ad ſanandum & juvandum. Medicina itaque eſt ars, recte utendi remediis, quia ex *Coi* ſententia *l.d.* arte §. *VI.* tum demum juvant ea, quando recte uſurpata fuerunt, nocent vero, ſi non recte & debito tempore fuerunt adminiſtrata.

§. VIII.

In elucidationem hujus rei apprime mihi ſemper

 per-

perplacuit dialogus à ſapientisſimo Platone notatus, qui „hunc in modum ſe habet: *Socrates:* Si quis ad patrem „tuum progreſſus dicat, ego ſcio talia corporibus adhibe- „re,ut calefaciam,ſi velim & frigefaciam & ſi videatur mi- „hi, vomere faciam & ſi rurſus videatur, efficiam ut deor- „ſum per alvum fiat ejectio, & alia multa hujusmodi: & „cum hæc ſciam, pro medico haberi volo & alium medi- „cum facere poſſe me jacto, cui harum rerum ſcientiam „tradidero: quid putas his auditis dicturos eſſe? *Phædrus*, „quid aliud quam interrogaturos, an inſuper etiam ſciat „& quibus & quando & in quantum ſingula hæc facere „oportet? *Socrates*, ſi igitur dicat, quod nequaquam hæc „ſciat, ſed oportet eum, qui hæc à me didicit, per ſe ipſum „facere ea, quæ tu proponis: quid dixerint? *Phædrus* „dixerint, arbitror, inſanit homo & ex libro quodam do- „ctus, aut in medicamenta collapſus, medicum ſe factum „eſſe putat, cum nihil in arte ſciat. Ecce! quanta dexte- ritate ſummus hic philoſophorum verum medicum à vulgari viro, praxin medicam exercente, diſtingvat, eo,quod non ars ſit velut purgare, æſtum febrilem re- primere, dolores ſedare, immoderatum ſangvinis pro- fluvium compeſcere, ſomnum conciliare, ſicquidem re- mediis virtus ea efficiendi ineſt, ſed id demum artis ar- tificisque opus eſt, ſcire, quo ordine, qua doſi, quo tem- pore ſingula hæc præberi debeant.

§. IX.

Verum, ut ad ſcopum noſtrum paulo propius ac- cedamus & ut verum medicum ab inexperto & vili di- gnoſcamus, opera non indignum cenſeo, notas quasdam characteriſticas utriusque hoc loco adferre, quibus

vera

vera à falſa & fallaci medicina perquam facile poſſit diſtingvi. Primo itaque genuinus artis doctor ex obſervationibus ſive morborum hiſtoriis, cum cura, junctis omnibus circumſtantiis, conſignatis ſapere & proficere, nec non artis incrementa promovere contendit. Nam morborum hiſtoriæ, quæ & ægri indolem & morbi naturam, mores & progreſſum ejusque eventum & mutationes, quæ remediorum uſum conſecutæ ſunt, deſcribunt, omnis ſcientiæ ſive theoriæ medicæ, nec non prudentiæ & praxeos medicæ, ſunt verum & præcipuum fundamentum. Ex ejusmodi enim hiſtoriis, ſedula & attenta meditatione, morbos eorumque originem, primordia, occaſiones, & cauſas addiſcimus, eorum quoque ſedem & cauſarum morbificarum pernitialem effectum, in excitandis ſymptomatibus, penetramus, & disſidentes à ſe invicem ægritudines apte diſtingvimus, denique remediorum operationes, tam ſalutares, quam noxias & varios morborum eventus perſpicimus. Quam ob rem ſcitisſime *Hippocrates Lib. de decenti ornatu* §. 8. hunc in modum ſcribit: *firma memoria teneto medicamenta & ſimplices facultates & deſcriptas, ſi modo tales extent. Sint & in memoria morborum curationes & earum modi, quotupliciter & quomodo ſinguli ſe habeant: hoc enim principium eſt in medicina & medium & finis.* Sicut vero hiſtoriæ morborum omnis certitudinis veritatis & demonſtrationis medicæ, item prudentis prognoſeos, nec non inventionis methodi medendi ſunt primum firmamentum, ita, qui deſtitutus ipſis eſt, nec harum copiam poſſidet vel has inſuper habet, is nihil ſolidi & ſcire & perficere in medicina poterit. Quot autem ſunt ex practicis, qui, in conſilium

ſilium

ſilium adhibiti, neque in naturam ſubjecti, neque in morbi mores & cauſas recte inquirunt, neque ex præſcriptis, quale detrimentum vel emolumentum conſequutum fuerit, probe annotant, plurimi audito tantum morbo, num febris, num calculus vel pasſio hypochondriaca aut menſium ſuppreſſio adfuerit, mox remedia præſcribunt eaque ſi non juvant, ſtatim mutant & ſub varietate & copia remediorum totum morbi decurſum conficiunt. Sed profecto illi homines, ſub amplisſima etiam praxi per centum annos, hac methodo nunquam recte ſapient vel medicinam comprehendere poterunt. Nos profecto, publicæ utilitatis cauſa, vehementer ſæpius dolemus, quod viri longæ & amplisſimæ praxi vacantes, morborum hiſtorias negligant, nec obſervationibus conſignandis invigilent, in ſcriptis vero harum loco vanas & ſteriles theorias, aut conſarcinatas aliorum opiniones, vel obſervationes mancas ac mutilas recenſeant: cum tamen ars noſtra ſalutaris non majora, quam per obſervationes, præſertim proprias, capere poſſit incrementa: & contra earũ defectus omnis miſeriæ ac infelicis praxeos præcipua ac princeps cauſa ſit. Ex hiſce jam apparet, quam vere & ſapienter *Hippocrates* in libro *de priſca medicina* ſupra citato præſtantibus medicis id adſcribat, quod obſervationes conſignent, & quare per has artificem præſtantem à vili diſtingvat.

§. X.

Secundo loco excellens medicus non modo in colligendis accuratis morborum hiſtoriis ſedulus ac diligens: ſed & iis in laborantium utilitatem, ac fructum opti-

optime uti ſcit; quod præſtatur, cum quis vera theoria tam phyſica, quam medica inſtructus eſt. Per theoriam phyſicam intelligimus ſcientiam effectuum, quatenus per vires corporum poſſibiles ſunt: theoria vero medica nobis eſt ſcientia, qua quis vitæ, ſanitatis, mortis & morborum generationem exquiſite novit & quomodo mortis & morborum cauſæ tollendæ & avertendæ ſint, apto ordine ac ſerie demonſtrare poteſt. Cum vero motus omnium operationum, quæ in rerum natura celebrantur, in corpore noſtro æque ac in aliis animatis inanimatisque, præcipua cauſa ac fons ſit: hinc ex motus natura proprietatibus ac legibus, id eſt, ſecundum recentiorum loquendi modum, mechanice, omnem mutationem in corpore noſtro explicare debet. Igitur perſpicaciores noſtro tempore ex ſanguinis vitali circuitu, qui a conſtrictionis & dilatationis motu nec non a conveniente fluidorum copia & temperie proficiſcitur, item a neceſſariis excretionibus, & ſecretionibꝰ, omnium, quæcunque circa ſanitatis & vitæ negotium contingunt, mutationum cauſas clare & dilucide explicant.

§. XI.

At vero qui vera theoria, ex corporis noſtri mechaniſmo deſumta, inſtructus eſt, is quam facile omnia, quæ in morborum hiſtoriis occurrunt, difficilia explicabit; abſtruſas morborum & ſymptomatum cauſas enucleabit & ab remediis adhibitis promanantes vires haud ægre explanare poterit. Cauſis vero morborum probe prius perſpectis & viribus medicamentorum, per multa experimenta practica, exploratis, facillimum erit

C indi-

indicare cur hæc proficiant vel noceant, & qua methodo ac ordine cura ſuſcipienda ſit.

§. XII.

Igitur, quo medicorum theoria magis falſa & erronea eſt: eo minus idonei ſunt ex obſervationibus, magna ſolertia conquiſitis, multum utilitatis trahere vel ad uſum ægrotantium referre. Piget vero & pudet hoc loco omnium & ſingulorum vanas & ineptas theorias & ad explicandas res in medicina plane incongruas, recenſere, ne aliis ſtomachum aliis vero nauſeam moveam: illud ſaltim quærere allubeſcit, cui uſui atque utilitati in explicandis rerum medicarum cauſis principia vel plane inexplicabilia vel ſenſibus & rationi occulta & cum rebus corporeis nullam connexionem habentia inſerviant! cujus generis ſunt τὸ θεῖον, anima ratione prædita, archæus, principium motus, natura ſapiens & errans, ſpiritus ſeu principium vitale, æther amicus vel inimicus, ens aſtrale, flammula, lucula ſeu phoſphorus vitalis & animalis: quanta nomina auro digniora! quæ nec explicari poſſunt & nihil explicant. Ejusdem quoque commatis ſunt ea principia, ex naturæ quidem ſinu penitiori depromta, partim vero nimis remota, partim etiam minus congrua & in ſufficientia, ut morborum ſemina & fermenta, ſpecifici morborum ſapores & odores, ſanguinis abundantia & cacochymia, acidum & alkali, acidum & viſcidum, materiæ peccantis ſpecifica acrimonia vel malignitas, bilis intemperata, quæ omnia & ſingula ad connexionem veræ theoriæ medicæ & explicationem circumſtantiarum, quæ in clinicis hiſtoriis occurrunt, item ad cau-

ſas

ſas morborum evolvendas & avertendas, nec non ad remediorum vel methodi inventionem plane nullius uſus ac fructus ſunt. Et ut, quæ ſentio, libere dicam, omnis theoria, quæ non uſui applicari poteſt & ex qua nihil explicare, detegere vel invenire poſſumus, pro vana, falſa, fictitia habenda, vel non æſtimanda eſt.

§. XIII.

Tum inter notas veri & præſtantis medici noſter *Hippocrates in loc. cit. de priſca medic.* hanc non infimi ordinis, refert, quod aliquid invenire posſit. Reſtant utique in rerum natura multa abſcondita pandenda, effectus detegendi, reſtat in medicina, ut ars noſtra in perfectæ ſcientiæ formam redigatur. Quin imo medici, quando novus & inſolens incidit morbus, quando regionem vel clima mutat & non ante obſervatæ ægritudines ſub tanta corporum varietate, accidentium multiplicitate occurrunt, non tantum efficaciora atque congrua remedia & eorum compoſitiones inveniant, ſed & faciliorem & opportunam medendi methodum ſingulis affectibus congruentem excogitent, oportet. Quod præſtare illi optime poſſunt, qui rerum cognitionem ſibi vindicant, qui corporum naturalium vires per experimenta phyſica, mechanica, practica, chymica perſpectas habent: qui omnium mutationum, quæ fiunt in corpore noſtro, cauſas exploratas habent, qui principia remediorum agendi ſciunt, & qui corporis humani intimiorem anatomicam cognitionem posſident. Ab ejusmodi vero utilium & neceſſariarum rerum inventione plane illi remoti ſunt qui ſolidis ſcientiis velut ſir-

firmo fulcro, ſunt deſtituti, qui tantum aliorum inhærent auctoritatibus & nihil, niſi quod didicerunt, rectum putant, nec ad novi quid inveniendum ſunt idonei. Nam qui ſolida rerum phyſicarum & medicarum theoria carent, & qui non curæ cordique obſervationes habent: ii certe parum vel nihil invenire poſſunt. Solenne exemplum nobis *Hippocrates* edidit, qui naturæ humanæ & rerum naturalium, ut ex ejus monumentis videmus, perſpicax ſcrutator & obſervationum concinnator fuit. Quot utilia inventa in ſalutarem noſtram artem ab ipſo pervenerunt? ſed cum a Galeni tempore usque ad noſtrum ſeculum plures medici vanis theoriis & rationibus ſtuderent & obſervationes negligerent, nihil fere incrementi ars Apollinis experta eſt.

§. XIV.

Denique excellentis ingenii medicus facile pervidet, nullas morborum in genere dari curationes, quia cauſæ & circumſtantiæ mirum differunt, hinc neutiquam ex ſcriptoribus & libris methodum morbis medendi addiſcit, ſed ipſe ſuo judicio utitur & ex probe penſitata morbi hiſtoria & ex remediorum jam dum viribꝰ perſpectis, non modo apta medicamenta, ſed & convenientem ea applicandi methodum invenit. Vulgaris vero medicus, quando morbum, paulo inſuetis ſymptomatibus ſtipatum, curandum ſuſcipit, mox ad libros accurrit & varias hujus affectus curationes evolvit remedia ac methodum ex iis deſumturus, ſed raro felici ac auſpicato ſucceſſu. Nam quemadmodum climata & vivendi genera regionum, in quibus medici ſcripta edi-

ediderunt, longe multumque inter ſe differunt, ita etiam ſunt diverſiſſimæ curandi viæ, quas ægre in aliis & diverſis locis imitari licet. Non jam dicam differre morbos & naturas corporum & morborum cauſas atque occaſiones atque tempora, quæ, uti ſingularem medendi prudentiam deſiderant; ſic in disſimilibus caſibus non perpetuam curandi normam ſubminiſtrant. Regionum in medicina maxima habenda eſt ratio. Sic medici in ſeptentrionalibus viventes medicamenta longe majori doſi exhibere debent, quam qui præcalidas provincias incolunt. Differunt quoque multum, ut *Celſus* loquitur *Lib. de med. p. 8. pro natura locorum genera medicinæ & aliud opus eſt Romæ, aliud in Ægypto, aliud in Gallia.* Populi regionum ſeptentrionalium, qui immobilioris ſunt naturæ & rebellibus chronicis morbis magis patent, valentiora ex mineralium regno petita, ſic dicta chymica, nec non evacuantia acriora & emetica deſiderant eaq; ſine noxa ferunt, quibus in Italia, Hiſpania, Gallia longe tutius eſt abſtinere & ægritudines ibi graſſantes debilibus magis & Galenicis medicinis tractare. Medicus itaque verus & ſapiens magno cum judicio libros legit & exinde non minimum fructum decerpit, quo caret alius, qui medica ſcientia minus recte imbutus eſt. In genere etiam hîc notari velim, omnes, qui ſacris medicinæ initiandi ſunt, lectione multorum librorum, præſertim dogmaticorum & practicorum, abſtinere debere donec pleniori rerum medicarum ſcientia & judicandi facultate inſtructi fuerint. Nam dogmatici, cum varias diſcrepantes opiniones & hypotheſes foveant, lectorem plus confundunt, quam erudiunt. Practici verò, cum non accuratioribus obſervationibus &

ſolidæ theoriæ ſuperſtructi ſint, legentibus immedicabilem ſæpius, ob præjudicium, noxam inferunt. Magna igitur ſemper cum cautione libros medicorum legere oportet.

§. XV.

Non exiguam quoque inter medicum & practicum differentiam in eo animadvertimus, quod hi mirifice æſtiment & omni opera conquirant arcana, ſpecifica, univerſalia, panacæas & magno amore remediorum ex metallorum regno petitorum ducantur, falſa perſuaſione invitati, ac ſi medicamenta dentur, quæ certos morbos vi quadam abſcondita & peculiari propulſandi gaudeant & quod metallica prævalide in principium vitale penetrent ac operentur. Verum enimvero, quod ſpe & expectatione harum virtutum arcanarum ruſpatores deludantur, eventus & uſus, efficaciſſimus, omnium rerum magiſter in dies comprobat. Medicus vero ſummum arcanum, imo arcanorum arcanisſimum rectam morbos curandi legem ac methodum rationalem, quæ in cognitione morbi & ejus cauſæ & remediorum, quoad proprietates & vires, notitia, nec non in prudentia naturæ ductum & motum ſequendi, conſiſtit, æſtimat: &, prout opus eſt, vel medicina Galenica langvidiori vel valenti chymica ad propulſandam morbi materiam utitur. Et quia perſpicit, longe multumque diſſidentes eſſe unius morbi cauſas & corpora mirum variare; hinc inſcitiæ ducit quod unum medicamentum certo morbo vel pluribꝯ tollendis habeatur ſufficiens. Neque ſciens & ſapiens medicus facile inhiat arcanis compoſitionibus, multo minus magno pretio

eas

eas coëmit vel juramento silentii se obstringit, quia ipse pro lubitu, cum ex manifestioribus causis & longo usu auxiliorum notitia ipsi perspecta est, optimas, si opus est, compositiones invenire atque excogitare potest.

§. XVI.

Porro bonus & præstans medicus omni ratione & modo cavet, ne medicina sua ægrotis noceat. Uti enim optimi oratoris & prudentis est, omni ratione prodesse reo, imprudentis vero & prævaricatoris causæ nocere, quemadmodum scribit Antonius apud Marcum Tullium: ita circumspecti est medici, omni ratione ægrum juvare & saltim non nocere. *Imperiti* vero, ut scribit *Hippocrates Libr. I. epid. Sect. II. nimis multa moliendo, morbos augent & non profligant aut retundunt.* Et certe plus non raro periculi à perversis remediis ægris imminet, quam ab ipso morbo, quare *Crato in Conf. III. Scholzii* hunc in modum conqueritur. *Sunt, qui, cum in imperitos Medicos incidunt, importunis atque intempestivis medicationibus graviter adfligantur, siquidem pharmaca exhibita plus damni illis adferunt, quam ex morbo esse poterat, cujus causa medicamentum institutum fuit.* Et homines nonnulli in quadam persuasione perfectæ & integræ sanitatis consequendæ corpus perpetuo medicamentis vexant; naturam vera non quadam diligentia adjuvant. Et profecto incredibilis est noxa, quam medici minus periti in morborum curatione ægrotis inferunt, & quidem præter omnem opinionem & voluntatem suam, ob nullam aliam rationem, quam quod salutarem remediorum usum à perniciali abusu non recte distingvere sciant.

Medi-

Medicamenta enim in se non nocent, sed tum demum, quando non recte usurpata fuerunt. Si quis vero non sufficienter prius cognito morbo ejusque causa, vel ægrotantis indole, perspecta nec naturæ ductu, aut justo ad agendum tempore, observato in propinandis remediis, inprimis validioribus, promtus est ac facilis, is quoque quam maxime erit proclivis ad nocendum. Jam vero medicina non nocendi, sed juvandi est scientia.

§. XVII.

Prudens & peritus medicus raro violenter & cum vehementia procedit & curas suscipit; sed benigna, leniora & secura maxime amat, æstimat & amplectitur: practicus vero scientiæ præsumtione, qua nihil est ambitiosius, elatus, temerarius plerumque est & violentis ac insecuris naturæ quasi imperare & morbos depellere contendit. Per insecura, quæ mali moris medicis lapis offensionis sunt, non indigitamus ea, quæ in se & sua natura semper periculum vel noxam secum conjunctam habent; si enim ejusmodi essent generis, medicinæ nomen minus sustinere possent, sed, ut ex foro medico ejicerentur, necessarium foret: sed insecura ea dicimus, quæ sunt in se vehementiora vel vehementem vim demum a dispositione humorum in corpore stabulantium nanciscuntur. Cum validis autem semper, omnique tempore & occasione, cautissime agendum est ob rationem in procinctu positam. Nam si benigna & naturæ amica alimenta & medicamenta abusu nocent; multo magis id validiora, quibus magna vis est, ut *Hippocrates Lib. de locis in homine §. 55.* loquitur, statum

tum corporis transmovendi, præſtabunt. Incaute igitur & temere ii agunt, qui natura debilibus fortiora admovent; quare prudenter *Cous loco cit.* ait: *medicamenta a natura fortia in debilibus morbis dare non oportet, ſed fortibus natura, fortibus pharmacis utendum eſt, debilibus vero, pharmacis non fortibus: & fortibus morbis, fortis naturæ pharmaca exhibenda ſunt. Avicenna* ſcribit: *granum prudentiæ medicæ eſt, ad fortes medicinas non pervenire, ſi debiles ſuffecerint.* Quanta igitur imprudentia & impudentia eſt, ægris a longo morbo, a diuturno animi affectu, a puerperio, vigiliis aut ingenti ſangvinis profluvio enervatis, largas venæ ſectiones, fortiora purgantia, emetica, & quidem brevi tempore hæc omnia & ſingula, adminiſtrare, teneros infantes, quorum inteſtina ſuccorum acrimonia abundant, quibus abſorbentia, clyſteres & rhabarbarina convenientia eſſent, purgantibus acrioribus reſinoſis & metallicis non ſemel, ſed reiteratis vicibus, exercere; ex febre maligna laborantibus, nullo habito temporum nec dierum, criticorum reſpectu, promiſcue largiores venæ ſectiones, emetica, purgantia non tantum in principio ſed etiam in ſtatu adhibere & aliquoties iterare. Igitur prudens medicus, nonniſi cum cautione & ſumma neceſitate urgente, & tantum in natura robuſtioribus, ut *Hippocrates* innuit, valentioribus utitur & tunc etiam maximo cum fructu ac utilitate.

§. XVIII.

Ulterius medicus perſpicax & ſapiens, non peculiari amore aut odio, ex quadam velut privata paſſi-

one, vel ſcientiæ defectu, circa certa remedia fertur: ſed ſingula ſuo tempore & loco adhibet & æſtimat vel etiam rejicit aut damnat. Novimus, quanta fata habeant quædam remediorum genera: nonnulli venæſectionem in cœlum quaſi attollunt, alii plane vituperant & ubivis fere diſſuadent. Quidam ita delectantur anodinis & opiatis, ut in ſingulis ferme morbis ea remediis admiſceant, alii vero cane pejus & angue oderunt eaque etiam e foro medico ejicienda jactitant. Quot ſunt, qui corticem chinæ, in curandis febribus intermittentibus, tanquam divinum auxilium extollunt, quot, qui contra eundem damnant atque noxioſisſimam febrium medicinam pronuntiant? Quot ſunt ex medicorum ordine, qui in deſperatis chronicis morbis pervincendis thermarum, acidularum & id genus aliarum ſalubrium & medicatarum aquarum uſum in cœlum fere evehunt, cum alii parum vel nihil efficaciæ ipſis tribuant, ſed qualecunque juvamen, quod adferunt, aliis concurrentibus cauſis adſignent. Ex marte depromtis remediis plures medicorum, in morbis fere chronicis depulſandis, frequentiſſime utuntur, quia ob ſulphur vividum minerale, quo pollent, peculiarem fibris ſolidorum roborandis virtutem ipſis tribuunt. Sunt tamen non pauci, qui martialibus omnia hæc fere detrahunt, ob id, quod emunctoria adſtringendo, ad morbos longos viam præparent ampliſſimam. Camphora, ſalia volatilia oleoſa & olea aromatica, ſubtiliora balſamica, vulgo magnifice, ob roborantem, analepticam & nervinam virtutem, æſtimantur, aliis contra ea exoſa ſunt, ut velut ni-

mis

mis calida & vaporosa raro usurpanda vel prorsus removenda svadeant. Hæc proh dolor! est medicinæ facies, hic status, qui in mera dissensione & discordia consistit, nihilominus singuli suam sententiam experientia multiplici ac ratione tueri & defendere student, pro aris & focis in utramque partem disceptando. Verum enimvero, si rem paulo altius consideremus, protinus harum discrepantium sententiarum fons atque origo animadvertitur. Videlicet omnia & singula jam memorata remedia valde activis viribus & dotibus a natura donata & ad morbos quoque pellendos efficacissima sunt, minime tamen negandum est, quin etiam nocere, & quidem validissime, possint: quod fit, si non recte usurpentur, quum alias, circumspecto usu, divinam opem ad ferre possint. Remediis itaque non noxa imputanda, sed medicis, qui ipsis non recte utuntur, & ex præjudicio præcipitantiæ aliis nimium tribuunt aliis nimium detrahunt. Manet itaque & constat hisce omnibus sua laus & vituperium. Videmus enim optima & saluberrima alimenta, neque minus medicamenta, tam ad juvandum quam ad nocendum, æque promta ac parata esse. Præstantis itaque medici est, hæc omnia probe discernere & ex circumstantiarum ratione eorum damnum atque utilitatem metiri.

§. XIX.

Ulterius nobilis & peritus medicus, in medendis maxime acutis morbis, ministerio naturæ utitur, quia hæc sæpe sola, suis viribus usa, morbos, etiam periculi plenissimos, optime sanat, quod non modo sapiens vete-

rum medicorum consensus, sed & ipsa experientia confirmat, qua scimus, plures ab acutis febribus sine medico & sine medicamentis revalescere & sæpiuscule harum curationes rectius ac ordinatius succedere, ac si artis auxilia accesserint. Pulchra sunt, quæ *Duretus Lib. de humorum purgatione* circa hanc rem pronuntiat, *Natura*, inquit, *diligens & conservatrix, morbos pepasmo & crisi depellit. Ejus autem, convenienter omnia molientis, imitatorem seu observatorem & adjutorem fidelissimum præstare is debet, qui artis magister præstantissimus dici & esse velit.* Perpauci vero sunt ex vulgo medicorum, qui illum artificiosissimum corporis nostri mechanismum intelligunt, quo non modo ipsum in se corruptibilissimum ab omni putredine vindicatur; sed & præternaturali & nimis aucto motu, id quod interitum corpori minatur (& causa morborum est) in ipso morbo, certo ordine, tempore & loco removetur atque expellitur. Periti igitur est medici, prudenter ipsis morbosis motibus, ad vitæ & sanitatis tutelam, uti, eosque salutares ab exitialibus, qui pernitiem & mortem corpori intendunt, distinguere. Medicus igitur, non sine summa ratione, naturæ minister vocatur, quia eam omnibus modis adjuvare debet, nam, quando nimii & excessivi motus fuerint, eos moderari, si deficiunt, promovere debet: imperitus vero, qui naturæ leges & ordinem nescit, multa moliendo sæpe pessima ratione hunc naturæ ordinem laudatissimum intercipit & sic ægrum interimit. Spectat huc eorum nefandum consilium, qui acuta febre laborantibus largas venæ sectiones, purgationes, vomitiones, per totum fere morbi decursum,

præ-

præſcribunt & diebus criticis largas adhuc ſangvinis miſſiones aut vomitum cientia adminiſtrant, quibus ſicut tale ſpecimen non ita pridem, non ſine dolore, nobis videre licuit, mortem certisſime promovent.

§. XX.

Neque inter notas boni medici eſſentiales hoc prætereundum eſt, quod is paucis, parabilioribus, ſimplicibus, facilibus, ſelectis tamen & efficacibus, utatur, probe gnarus, naturam, ſicuti ſimplicisſima via & methodo plane mirabilia ſua perficit opera, ſimplicem & facilem tenere methodum in curando, quam ſi recte medicus inveſtigaverit, paucis & facilibus opus erit, quibus in medendo illam adjuvet. Quanta ſanandi virtus in puræ & ſimplicis aquæ potu, in infuſis & decoctis herbarum ſimplicium, in lactis uſu, in potu aquarum medicatarum, in fotibus calidis, clyſteribus, in lenioribus laxantibus, emollientibus, in inedia, motu ac labore corporis, aërisq; mutatione deliteſcat, magnis & peritisſimis medicis tantum notum eſt: vulgares vero id non capiunt, nec intelligunt, qui non niſi multas arcanas, plerumque tamen ineptas compoſitiones, exotica & pretioſa remedia quærunt, magnifaciunt &, qua fieri poteſt ſagacitate, aucupantur. At ſcientes & periti quia facile agnoſcunt, naturam in medendo paucis eſſe contentam omnem multitudinem & varietatem remediorum, quam illuſtris *Verulamius* ignorantiæ filiam appellat, reſpuunt. Vulgares vero practici in præſcriptione multorum & variorum remediorum, quotiescunque lectum accedunt, officium medici & naturam medendi poſitam eſſe exi-

ſtimant:hinc,quando vident quod unum non juvet,ſtatim ad alterum tranſeunt,cum maximo ægrotantiũ detrimento,quia copia & varietas medicamentorũ ingentes turbas & mutationes in natura corporis humani nunquam non efficit. Optandum foret, ut ad unum omnes practici aphoriſmum decimum nonum *Johannis Damaſceni ad filium* obſervarent, dum ait: *Medicamenta tibi ſint certa & pauca uſurpanda, eaque, quibus maxime uſui eſſe poſſis. Nam ſi volueris multa aſſequi, multiplici ſenſuum varietate eo venies, ut nulli tuto fidere posſis.* Communiter quoque peccant in eo, quod nimis officioſi vel ſeduli ſint cum in viſitando tum in præſcribendo. Elegans hanc in rem extat locus in *Verulamio de augmento ſcientiarum Lib. IV. pag. 110. Etſi ex opera medicorum quotidiana, quam in viſendo, aſſidendo, præſcribendo ægrotis præſtant, putaret quispiam, haud ſegniter illos curationem perſequi atque in eadem certa quaſi via inſiſtere: tamen, ſi quis ea, quæ præſcribere & adminiſtrare ſolent medici, accuratius introſpiciat, inveniet pleraque vacillationis & inconſtantiæ plena &, quæ ex tempore excogitantur & in mentem illis veniant, absque certo aliquo præviſo curationis tramite.*

§. XXI.

Porro præſtantis ingenii atque peritiæ medicus in morbis, præſertim acutis, nihil turbulenter, nihil præcipitanter agit, ſed omnia facit cum cautione, cum tempore, quod, ſicuti omnium rerum difficiliorum, ita etiam morborum, qui multum periculi habent, optimum & præſtantisſimum eſt remedium. Quicunque enim medicus cunctari prudenter, expectare ac debito tempore

agere

agere ſcit; is, ex omnium ſententia, magna ratione & prudentia pollet. Nam omnis curatio morbique in melius mutatio, ut & remedii operatio, tempus requirit, quia natura nunquam amat ſaltum, ſed per gradus omnia peragit. Minus autem peritus plerumque & violentiam & temeritatem junctam habet & curam ac naturam cogere vult multa moliendo, peſſimo & funeſto ſæpius eventu.

§. XXII.

Deniq; peritus medicus, præſertim in acutis, caute prognoſin inſtituit, deque morbi eventu non præceps judicium format: nihil enim penes vulgum æque famam atque exiſtimationem medici lædit, quam incauta & minus certa prognoſis: imperiti vero ſemper fere in hoc ſunt præcipitantes, temerarii in prædicendis, ante tempus, iis rebus, de quibus nondum pro firmo conſtituendo judicio ſufficientia ſigna atque indicia ſunt. Cunctatio itaque & hic vincat præcipitantiam & recte in uſum flectas illud *Thucydidis: inſcitia fiduciam, prudentia cunctationem gignit.* Spectat huc quoque peſſima illa, quæ apud practicos invaluit, conſuetudo, ex urinarum inſpectione multa mirabilia, circa morbum ejusque eventum, pronuntiandi, cum peritus & prudens medicus impoſturas has magno odio habeat. Placet mihi circa hanc rem *Montani in Conſ. 130.* judicium, qui ita ſcribit: *ſtulta peſſimaque eorum conſvetudo eſt, qui ex urina, tanquam ex ſpeculo, nunquam viſis iis, quorum urinæ ſunt, non ſolum ſtatum corporis ſanum vel morboſum, ſed etiam ætatem, ſexum, graviditatem, an filia, an maſculus utero geratur, ſe venari poſſe gloriantur, tantum ut homines argento emungant, & quibus decipi volupe eſt, eos in fraudes inducant, id quod longe abeſt à viro gravi atque honeſto.* §. XXIII.

§. XXIII.

Ceterum medicus vere intelligens & doctus principem ac præcipuam medicinæ partem, quæ in valetudinis ac vitæ tutela, inque morborum ac mortis præcautione versatur, curæ cordique habet magnoque pretio ac loco æstimat. Quid enim pretiosius, quid optabilius est vita longa ac sana? quid miserius & humanæ felicitati magis adversum, quam brevis & morbis patens? Quam pauci vero ex vulgarium practicorum numero existunt, qui valetudinariæ artis præcepta sciunt, qui exquisitam physices, rerumque externarum, quæ ad sanitatem & vitam pertinent, nempe esculentorum, potulentorum, aëris, aquarum & id genus plurium, accuratam notitiam habent? Quam pauci sunt, qui morborum occasiones, primordia, originem atque generationem recte sciunt atque intelligunt, neque in quo mortis natura posita sit & quare homo necessario mori debeat, recte capiunt atque perspiciunt? Quam parum itaque eos idoneos esse, quod maximum medici est officium, ad morbos in hoc vel illo corpore præcavendos & vitam, ne illa abbrevietur, tuendam, haud ægre intelligitur. Morbos sanare omnes volunt, sed paucos possunt, acuti enim naturæ magis, quam artis beneficio sanescunt: longos vero & qui radices egerunt, immedicabiles relinquunt: id autem, quod in eorum potestate est, & quod facere possunt, id est, morbos à corporibus avertere, nec sciunt, nec addiscere volunt. Quanta fuerit Hippocratis & sapientissimæ omnis antiquitatis cura atque solertia in sanitate custodienda morbisque avertendis veterum ipsiusque Hippocratis monumenta de

diæ-

diætis, de victu acutorum & libri physici de alimentis, de aëris, aquarum & locorum natura prodidit, perspicue satis declarant. Laudanda quoque in eo est Italorum, inque primis magnatum, magna in excolendis valetudinariæ artis præceptis ἀκρίβεια ac diligentia, qua utique efficiunt, ut, in regionibus licet intemperatis, longissime vivant: at verò nostro ævo, & in nostris regionibus, divina hæc servandorum hominum ars pene exolevit, ut paucissimi medicorum hanc recte excolendam sibi commendatam habeant.

§. XXIV.

Restat jam, ut etiam de scientia, seu mavis arte, omnium nobilissima, chirurgica scilicet, quæ externarum partium vitiis recte medendi præcepta tradit, quam necessaria sit medico, nostram sententiam depromamus. Complures medicorum hujus perversæ sententiæ sunt, hanc artem non sui esse fori, sed revera nesciunt, totum hominem, tam quoad partes exteriores, quam interiores, medicinæ esse objectum & harum mirificam esse consensionem, ut vitium externarum transeat etiam in internas, neque externæ salvæ ac incolumes esse possint, nisi interiores recte se habeant. Longe aliter sentiebant veteres, qui chirurgiam medico summe necessariam judicabant & ob id, qui ex Asclepiadis familia arte medica imbuendi erant, primo se debebant in chirurgia exercere: & *Hippocratis*, *Æginetæ*, *Avicennæ* & *Celsi* monumenta testantur, quanto pretio olim hæc nobilissima ars habita fuerit. Sed quam pauci sunt, qui hanc artem probe intelligunt? Illi quoque, qui eam ex professo tractant, plerumque prorsus sunt

 igna-

ignari: ideo medici, qui chirurgorum inscitiam emendare debent, ut hanc addiscant & ratio & necessitas salutis publicæ postulat. Neque vero eam empirice, sed scientifice tractent, necesse est, itaque partium externarum, ut ossium, musculorum, nervorum, tendinum, vasorum, glandularum situm, connexionem, structuram atque usum, ex avtopsia anatomica, primo omnium tenere debent, deinde nec circuli sangvinis, nec nutritionis & conservationis corporeæ atque excretionum natura ac causæ ipsis debent esse incognitæ. Sequitur, ut variarum quoque læsionum naturam, proprietates, nec non remediorum vires & effectus physice ac mechanicè intelligant; tum operationes manuales congruis instrumentis, qua debet fieri dexteritate, administrandas nosse debent. Quibus subsidiis medicus suffultus & chirurgum postea bene instruere, & de lethalitate vulnerum firmum, rectum & constans judicium proferre poterit. At, quam pauci sunt, qui hæc summe necessaria sciunt? hinc etiam accidit, ut, si quando ex dissectionibus cadaverum de lethalitate vulnerum judicium proferre debeant; misere hallucinentur crassamque suam ac supinam ignorantiam in anatomicis, partes minus recte denominando, prodant.

§. XXV.

Plura adhuc essent enumeranda, quibus valens, præstans ac bonus medicus à vulgari, medicinam faciente, licet literarum, vel etiam partis fuerit cujusdam medicinæ non inexpertus, distingvi debeat; præsertim vero quomodo fortuna practicorum res gubernentur: sed ne prolixitas nauseam moveat, alii tempori & loco id reservamus.

mus. Placet autem hanc noſtram meditationem eleganti loco *Cornarii*, quem habet in *dedicatione præfixa tomo II. Aetii*, concludere, ut appareat, quibus fatis & viles medici & præſtantes in ſocietate humana expoſiti ſint. *Videas, alios vel ætate aut etiam longi uſus auctoritate, vel loquacitate ac mira litigandi contentione, apud ægros ſe efferre ac geſticulando obtinere, quo putentur, rem ipſam & morbum optime tum noſſe, tum curare poſſe. Quum interim alius, ad hanc rem ſimul adhibitus (contingit enim infelicibus artibus aliquando decem artifices ſimul adhiberi) ob maturiorem deliberationem, vel ob lingvæ parſimoniam, pro illo nihil eſſe, nihil ſcire putetur: & contingit ſane ita ignorantem temeritatem à vulgo probari, ditari ac in honore eſſe, maxime, cum fortuna etiam hujusmodi hominibus favere conſpicitur, ſicut eveniſſe, vel caſu vel confidentia ægri in medicum, compertum eſt, ut aliquando æger convaleſcat. Sanat enim plures, inquit Hippocrates, in quem plures confidunt: contra vero illum, quem ratio & prudentia cunctantiorem ad rectum rerum judicium facit, nihili fieri atque etiam irrideri.*

§. XXVI.

Ultimo loco communi illi calumniæ, in qua non modo vulgus, ſed & quidam ex doctis deprehenduntur, bonum theoreticum eſſe malum practicum, breviter ſtrictimque reſpondendum eſſe arbitror. Equidem veriſſimum, plures medicorum, ex ſuis hypotheſibus, ſpeculationibus, maxima ex parte fictitiis, rerum medicarum & naturalium cauſſas, æſtimantes pro doctis medicis & theoreticis habitos, male rem in praxi adminiſtrare; hinc utique inter præſtantem & vera theoria inſtru-

ſtructum, & inter eum qui minus ſolidis & rerum naturæ convenientibus theoriis inſtructus eſt, diſtinguendum fuerit. Veræ autem theoriæ id ſignum puto, ſi quis principia ea habeat, quæ hiſtoriis morborum accommodata ſunt: & quæ cauſſis morborũ applicari posſint: porro quæ, cur hæc vel illa in hoc morbo proſint, in altero noceant, ob oculos clare ponit, remediorũ uſum & abuſum ſedulo diſcernit, aliorum minus ſecuram curandi viam per quam facile perſpicit, neque minus apta remedia medendiq. viam tutisſimam, pro differentia circumſtantiarum, invenit. Quibus omnibus ille, qui non perſpicuis, aut rebus medicis explicandis minus convenientibus principiis ratiocinandi inſtructus eſt, prorſus deſtituitur. Et hinc utique valet illud axioma inverſum: malum theoreticum eſſe malum practicum, ſi videlicet ex tali theoria praxin inſtituat, ex qua non poteſt non errare & noxas inferre. Datur autem hujus convicii forte alia & communior origo. Nam quum ſollenne ſit, quicquid eſt eruditorum, in certas quaſi tribus, aut, ut loqui ſolemus, facultates diſpeſcere; factum eſt, ut multi locum in ordine medicorum adipiſcantur, qui tota ſua vita vnicam tantum aut paucas partes, ad opus medicinæ concurrentes quidem, ſed non ipſum opus conficientes, excoluerunt. Hi autem viri, quemadmodum in eo ſumma laude afficiendi ſunt, quod ad omnium vtilitatem tantos labores, tanta aſſiduitate ſuperant; ita contumelia iſta omnino non ſunt onerandi; nec enim ullum dubium eſt, quin iidem poſſent praxin optime etiam adminiſtrare, ſi id quidem voluiſſent, & eo omne id ſtudium contuliſſent, quod in rerum naturalium exquiſitam indagationem tanta felicitate conſumſerunt.

(o)